

מברך רעהו בקול גדול

"מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְקוֹל גָּדוֹל בְּבִקְרַת הַשָּׁפִים קָלְלָה תַחֲשָׁב לוֹ" (משלי כז יד).¹

במדבר רבה כ כא, פרשת בלק

אמר להם הקב"ה לישראל: אם שמרתם מצוותי, אני מפיל שונאיכם לפניכם, שנאמר: "לו עמי שמע לי וישקאל בדרך יהלכו: כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב יד"י" (תהלים פא יד-טו).² כיון שראה בלעם היאך משמרים ישראל המצוות הקלות אמר: מי יוכל לקלל את אלו ששומרים מצותיו של הקב"ה ושמו משותף בהן, שנאמר: "ה' אלהיו עמו" (במדבר כג כא)! המקללם כאילו מקלל פני שכינה ששמו מעורב בשמם. התחיל הופך למשלים: "וישא משלו ויאמר".³ זהו שאומר הכתוב: "מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְקוֹל גָּדוֹל בְּבִקְרַת הַשָּׁפִים קָלְלָה תַחֲשָׁב לוֹ" (משלי כז יד) - כשבא בלעם לקלל את ישראל, עיקם הקב"ה את לשונו והתחיל לברך, שנאמר: "ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפך ה' ... את הקללה לברכה" (דברים כג ו).⁴ נתן הקב"ה כח בקולו וקולו הלך מסוף העולם ועד סופו, כדי שישמעו האומות שהוא מברכס. מניין? אמר ר' אלעזר הקפר: כתוב להלן: "קול גדול ולא יסף" (דברים ה כב) - שהיה הולך מסוף העולם ועד סופו.⁵ ועל בלעם נאמר: "מברך רעהו בקול גדול ... קללה תיחשב לו" - שאמר לו: "לכה איעצך" והרג כ"ד אלף מישראל. יש קללה כזו!⁶

ילקוט שמעוני תורה פרשת בלק רמז תשסו

דבר אחר: וישא משלו - אמר רבי תנחומא: צדיקים כשהם מברכין את ישראל, אין נושאים קול גדול. משה כשברך את ישראל לא ברכם בקול גדול, אלא: "וזאת הברכה אשר ברך משה".⁷ ובלעם מגביה קולו ביותר ועליו אמר שלמה: "מברך רעהו בקול גדול בבקר השכים קללה תחשב לו". כך בלעם הרשע מעירו לא בא אלא לקלל. כיון שלא באה לידו, התחיל נושא קולו והיה מברכך בקול גדול כדי שישמעו האומות מה ברכות הוא מברכך ויכניסו בהן עין רעה ויבואו ויעשו מלחמה עם ישראל.⁸ א"ל הקב"ה: אני אמרתי לזקן: "ואברכה מברכך ומקללך אאור" (בראשית יב ג) - אותה קללה תחשב לאותו האיש.⁹

¹ מנהג ידוע בעולם המדרש, הוא לפתוח בפסוק מהכתובים או הנביאים ולהתגלגל משם לפרשה, תוך יצירת מתח בקהל השומעים לאן הדרשן מכוון ואיך הוא יגיע בסוף לענייני דיומא. שואבי המים מוזמנים לעשות כן ונראה שמלאכתם הפעם לא תהיה קשה במיוחד.

² ראה במדרש שם בקטע הקודם הדרשה על הפסוק: "פי לא דבר רק הוא מקם פי הוא הייכם" (בדברים לב מז) והסיפור על מי שזלזל במים אחרונים (לא של מחלקי המים). וכבר דרשנו בפסוק זה ובמדרש זה בדברינו [לא דבר ריק הוא מכס](#) בפרשת האזינו.

³ מה עוזר כאן המשל? אולי הוא מסמל את הדיבור העקיף והמתחכם. בלעם מבין שדיבור ישיר בגנות ישראל לא יהיה יעיל והוא מנסה את דרך המשל. אולי דיבור עקיף ומתחכם, לשון פתאים וערמה - תצלית. בוא "נברך" את ישראל אולי זה יצלית. האם הדרשן ער למשמעות של השימוש במונח "משל" כאן והשלכתו האפשרית על דרכי המדרש? השווה משלים אלה של בלעם עם משלי שלמה שכולם לשבח ולפאר. ראה תיאור גדולתו של שלמה בשיר השירים רבה ח שע"י המשל (הדוגמא) עשה אזניים לתורה ומאמרם שם: "אל יהי המשל הזה קל בעיניך, שע"י המשל הזה אדם יכול לעמוד בדברי תורה".

⁴ פסוק בפרשת כי תצא, באזכור דין איסור עמוני ומואבי לבוא בקהל ה' "עד עולם". על הפיכת הקללות של בלעם לברכות ראה גמרא סנהדרין קה ע"ב שהקב"ה שם חפץ בפיו של בלעם ומסביר מהרש"א שם: "ששם הקב"ה בפיו דבר שדרכו לתת בפה דהיינו חכה וכמו שהחכה מצערת הדג להוליכו בעל כורחו הפך רצונו, כך היה מצער בלעם שהוליכו בעל כורחו הפך רצונו מקללה לברכה". ובמדרש פתרון תורה פרשת וירא בלק עמוד 198: "ר' יוחנן אמר: מלאך ישב לו בגרונו. רצה לברך מניחו, רצה לקלל אינו מניחו ... ור' יונתן אמר: מסמר של ברזל קבע לו בגרונו רצה לברך מניחו רצה לקלל אינו מניחו". עוד על הפיכת הקללות לברכות שבעוונותינו הרבים גם חזרו לקללות כאשר עם ישראל חטא, ראה דברי רבי אבא בר כהנא בגמרא סנהדרין שם: "כולם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות". וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו [מה טובו אהליך יעקב](#) בפרשה זו בשנה האחרת.

⁵ על המשמעות של "ולא יסף" של הקול במעמד הר סיני, נחלקו אם משמעותו שלא פסק או שהיה חד פעמי ושוב לא נשמע כזה בעולם. ראה רש"י בדברים ה כב שם בעקבות התרגום, רשב"ם ואבן עזרא שם וכן הגמרות בסוטה י ע"ב, סנהדרין יז ע"א. וכמו כן הזכרנו עניין זה בדברינו על נבואת אלדד ומידד בפרשת בהעלותך השתא שנבואתם לא פסקה.

⁶ יש קללה קשה מעצה כזו שגרמה למותם של עשרים וארבעה אלף איש? הרעיון הבסיסי של המדרש הוא ברור וממנו לקחנו את המוטיב לפרשת השבוע, אשר חורג מגבולות הפרשה, והוא שברכה מוגזמת ומוחצנת הנעשית בפומבי וברעש מוגזם, היא בעצם קללה ולא ברכה. ובלעם הוא דגם אב לברכה כזו. בגוף המדרש, עם זאת, יש מספר בעיות שייתכן שמקורן בשיבושו ברבות העיתים והמעתיקים. וגם המקבילות בתנחומא הרגיל ובובר לא מועילות כאן. אם הקב"ה נתן לבלעם קול גדול שלא פסק ולא עוד אלא שקול זה מושווה לזה של מתן תורה, מדוע נחשב הדבר לגנותו של בלעם? מה עוד שהעצה הרעה שנתן, להזנות את עם ישראל, היא הקללה ולא הקול הגדול, כפי שהמדרש עצמו מסיים ואומר. כך או כך, ברכה מוגזמת ומוחצנת נחשבת כדבר לא חיובי ועל מוטיב זה "מברך רעהו בקול גדול" רצינו לדרוש הפעם.

⁷ מהמילים "וזאת הברכה אשר ברך משה" ברור לדרשן שזו הייתה ברכה בנחת ולא בקולי קולות. מעניין מדוע.

⁸ ובפירוש בעל הטורים על הפסוק: "וישא משלו - שהרים קולו שישמעוהו כל שבעים אומות כדי שיקנאו בישראל. וזהו מברך רעהו בקול גדול". הברכה בקול גדול ובנשיאת הקול היא במטרה לעורר קנאה ועין הרע. עניין מעורבות האומות מסתדר כאן טוב יותר.

⁹ הזקן הוא כמוהן אברהם שהקב"ה מבטיח לו בתחילת פרשת לך לך: "ואברכה מברכך ומקללך אאור ונברכך בך כל משפחת האדמה". וכבר הצענו פעם את הרעיון שבלעם הפסיק את ברכתו השלישית והאחרונה במילים: "מברכך ברוך וארריך ארור" שמזכירות את

דבר אחר: "מברך רעהו בקול גדול" - כמה היה קולו של בלעם הולך? רבי יוחנן אמר: ששים מילין. רבי יהושע בן לוי אמר: שבעים אומות שמעו קולו של בלעם. רבי אלעזר הקפר אומר: נתן האלהים כח בקולו והיה עולה מסוף העולם ועד סופו. בשביל שהיה צופה ורואה האומות שמשתחוים לשמש ולירח ולכוכבים ולעץ ולאבן, לפיכך נתן כוח בקולו שישמעו כל אומות העולם.¹⁰

מצודת דוד משלי פרק כז פסוק יד

מברך רעהו בקול גדול - המשבח רעהו בקול גדול בפרסום רב בכל בוקר בהשכמה, רוצה למר בתמידות ובזריזות, הנה לקללה תחשב לו. כי כאשר ישבחוהו בנדיבות לב, רבים יחלו פניו ומחסרים עשרו.¹¹

רש"י משלי פרק כז

מברך רעהו - יש משבח את חברו יום יום והברכה נהפכה לקללה, שאומרים עליו שהוא וותרן בממונו ועשיר והכל באין ושואלין ממנו והמלכות מתגרת בו לגבות ממון. כך נדרש במסכת ערכין. ועוד יש במדרש רבי תנחומא כנגד בלעם שהיה מברך את ישראל בקול רם שנאמר וישא משלו וגו' - לשון נשיאות קול וסופו יעץ להחטיאם.¹²

אבות דרבי נתן נוסחא א פרק יא

"ואל תתודע לרשות" - כיצד? מלמד שלא יצא לו לאדם שם ברשות. כיון שיצא לו שם ברשות, סוף נותנין בו עיניהם והורגים אותו ונוטלין הימנו כל ממונו. כיצד? היה חברו יושב בשוק ואומר: הקב"ה יחננו לפלוני! היום יצאו מתוך ביתו מאה שוורים, מאה רחלים ומאה עזים. ושמע הימנו סרדיוט אחר והלך ואמר להגמון. עמד והקיף את כל ביתו ונטל ממנו כל ממונו. עליו הכתוב אומר: "מברך רעהו בקול גדול קללה תחשב לו".¹³

הברכה לאברהם (ראה גם ברכת יצחק ליעקב בראשית כז כט) שכל המברך אותו יבורך וכל המקלל אותו יקולל, משום שבנקודה זו הפנים שאין שום סיכוי לקלל את ישראל וגם אם יקלל - הוא עצמו מקולל יהיה. והמדרש כאן אומר שכל זה בא מאוחר ולא עזר לו, שהרי כבר בברכתו בקול רם הריהו כמקלל והבטחת הקב"ה לאברהם כבר חלה עליו. שים לב לכינוי של בלעם "אותו האיש".¹⁰ הנה היפוך מוחלט של המגמה והדעה על בלעם תוך התעלמות מוחלטת מהחצי השני של הפסוק: "קללה תיחשב לו". השווה עם המדרשים על חלקו של בלעם בהרגעת אומות העולם סביב מתן תורה: "ה' מסיני בא - מלמד כשנגלה הקב"ה ליתן תורה לישראל, הרעיש כל העולם כולו על יושביו ... באותה שעה נתכנסו כל אומות העולם אצל בלעם בן בעור, אמרו לו: תאמר שהקב"ה מביא מבול על עולמו ומחריבו כשם שעשה לראשונים ... אמר להן: לאו, היום הוא מולך בעולמו, היום הוא מישב את עולמו ... תורה הוא נותן לעמו, שבח הוא נותן לבניו, שכר טוב ליראיו, שנאמר: ה' עוז לעמו יתן. אמרו לו: אם כן, ה' יברך את עמו בשלום" (מדרש תנאים לדברים פרק לג). מדרש זה מופיע גם במכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ה, גמרא זבחים קטז ע"א, פסיקתא רבתי פסקא כ ועוד ואנחנו העדפנו את נוסח מדרש תנאים לדברים בשל לשונו הבהירה יותר. וזה באמת נושא שיש לדון עלו בנפרד (בחג שבועות או פרשת יתרו) ולהשוותו עם המדרש על הגויים שסירבו לקבל את התורה. ראה דברינו כולנו גרים בחג שבועות השתא. לעניינינו, מה שחשוב הוא כאמור הדעה הנגדית שקולו החזק של בלעם היה למען מטרה חיובית, להצביע על עם ישראל כנושא האמונה המונותיאסטית. ראה גם בירושלמי מסכת סוטה פרק ה הלכה ו שבלעם הוא אליהוא, אחד מרעיו של איוב. דמותו הרב-משמעית ורבת הפנים של בלעם חיה וקיימת ותישאר לעולם מקור לדרשות רבות ומגוונות, משלימות וסותרות.

¹¹ לפני שנמשיך במדרשים, נעשה אתנחתא אצל פרשני המקרא שמנסים גם להתמודד עם המילים "השכם בבוקר". מה עניין ההשכמה כאן? ראה דעת מקרא שמסביר שזה לשון זריזות והתמדה ומביא סמך מהפסוק בירמיהו ז יג: "וְאֶדְבַּר אֲלֵיכֶם הַשֶּׁמֶךְ וְדַבֵּר" (וכן הוא בירמיהו לה ד). לעומתו, ראה פירוש רלב"ג על הפסוק שמציע פתרון אחר להשכמה: "מברך רעהו - מי שמברך רעהו בקול גדול והוא רגיל בכך וישכים לברכו בבקר יום יום זה הענין יחשוב לו לקללה מאת הש"י כי עושה מאדם כמו אלוה ויתן לו התודה והברכה בדמיון מה שראוי לתת לש"י". וכך מפרש גם אלשיך והדברים מזכירים אולי את הגמרא במסכת ברכות יד ע"א: "אמר רב: כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל - כאילו עשאו במה, שנאמר: חָדְלוּ לְכֶם מִן הָאֵדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוּ כִּי בְמָה נִחְשָׁב הוּא (ישעיהו ב כב), אל תקרי בְּמָה אלא בְּמָה". וכך נראה שמסביר גם מלבי"ם על הפסוק.

¹² רש"י מחזיר אותנו לעולם המדרש, למדרש במדבר רבה (תנחומא) בו פתחנו מחד גיסא ולגמרא במסכת ערכין ואבות דרבי נתן שנראה להלן מאידך גיסא. אך לפני שנחזור אל המדרש, בעקבות רש"י, נזכיר את פירושו המיוחד של אבן עזרא שקושר את הפסוק שלנו עם הפסוק שלפניו בספר משלי לעניין אחד: "קח בגדו כי ערב זר ובעד נְכִרְיָה חֲבֵלָהוּ: מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְּקוֹל גָּדוֹל בְּבִקְרֵי הַשָּׁפִים קָלְלָה תִחְשָׁב לוֹ" ואלה דבריו: "קח, מברך - שנים דבקים, מברך רעהו הוא שהיה ערב בעבור זר ומברך רעהו המלוה בקול גדול, כדי שישמעו אחרים הברכה למצוא חן בעיניו שלא יקח בגדו. בבקר השכם שישכים למלאכתו ויברכהו יחשוב לו רעהו המברך כאלו קללו ולא יחמול מקחת בגדו". לא ירדנו לסוף דעתו של אבן עזרא, אבל מצאנו פירוש דומה בדעת מקרא (בלי ציון אבן עזרא כמקור): "ואפשר שדיבר החכם כאן במלווה הבא השכם בבוקר לבית הלווה או לבית הערב, כדי לקחת ממנו את עבוטו". ועדיין לא ברור העניין.

¹³ וממשיך שם המדרש: "דבר אחר אל תתודע לרשות. היה חברו יושב בשוק ואמר: הקב"ה יחננו לפלוני. אותו היום הכניס לתוך ביתו כמה כורין של חטים כמה כורין של שעורים. שמעו ממנו לסטים ובאו והקיפו את כל ביתו ונטלו ממנו כל ממונו. לשחרית אין לו כלום. עליו הכתוב אומר: מברך רעהו בקול גדול וגו'". ובאבות דרבי נתן נוסח ב פרק כב: "אל תתודע לרשות, שכל מי שהוא מתודע לרשות, נותנים פנים בו וזוקפים פנים בו. כיצד? בני אדם עוברים בשוק: ראו כמה ברכות יש לזה, ברוך שכן עשה וברוך שכן נתן. שמעו הליסטים נכנסו אצלו בלילה ונטלו את נפשו ונשא את ממונו. מי גרם לו? אלו שברכו אותו בקול גדול, שנאמר: מברך רעהו בקול גדול וגו'". הדגש כאן הוא על הרשויות שנוטלות ממנו של אדם, אבל נראה שאפשר לחבר מדרשים אלה גם למוטיב שאין הברכה מצויה אלא בסמוך מהעין (תענית ח ב) ואין אדם מעשיר את עצמו (לא מצאנו המקור). כך או כך, בין השיטין מתחדד הביטוי שאנו דנים בו: "המברך את רעהו בקול גדול, קללה תיחשב לו". מי הוא "לו" שבמספט זה? למי תיחשב הקללה ועל מי תחל? על ראש החבר שמרבה לברך בקול גדול או על ראש ה"מבורך"? במדרשים על בלעם נטינו לחשוב שהכוונה היא למברך - לבלעם, שנחשב לו שקילל. אבל מכאן ואילך נראה שהדגש הוא על המבורך, שסופו שייצא נפגע ומקולל. המברך בקול רם, ודאי שאין מעשיו ראויים

מסכת ערכין דף טז עמוד א

אמר רבה בר רב הונא: כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא, לית בה משום לישנא בישא; מאי טעמא? חברך חברא אית ליה, וחברא דחברך חברא אית ליה.¹⁴ כי אתא רב דימי אמר, מאי דכתיב: "מברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם קללה תחשב לו"?¹⁵ כגון דמיקלע לאושפיזא וטרחו קמיה שפיר, למחר נפיק יתיב בשוקא ואמר: רחמנא נברכיה לפלניא דהכי טרח קמאי, ושמעין אינשי ואזלין ואנסין ליה.¹⁶

תני רב דימי אחוה דרב ספרא: לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו.¹⁷ איכא דאמרי: רב דימי אחוה דרב ספרא חלש, על רב ספרא לשיולי ביה. אמר להו: תיתי לי דקיימי כל דאמר רבנן. א"ל: הא מי מקיימת? לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי גנותו? אמר להו: לא שמיעא לי, ואי הוה שמיעא לי קיימתה.¹⁸

מסכת ברכות דף נח עמוד א

הוא היה אומר: אורח טוב מהו אומר - כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, כמה בשר הביא לפני, כמה יין הביא לפני, כמה גלוסקאות הביא לפני, וכל מה שטרח - לא טרח אלא בשבילי. אבל אורח רע מהו אומר - מה טורח טרח בעל הבית זה? פת אחת אכלתי, חתיכה אחת אכלתי, כוס אחד שתיתי, כל טורח שטרח בעל הבית זה - לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו.¹⁹

מסכת זבחים דף פח עמוד ב

מעיל מכפר על לשון הרע. מנין? א"ר חנינא: יבוא דבר שבקול ויכפר על קול הרע.²⁰

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים: ראה פירוש אור החיים בראשית כט ו שרועי חרן ממעטים בשבחם של רחל ולאה, במפגשם עם יעקב, על מנת "לא להעשיר" את לבן ולהימנע מלברך את בית לבן בקול גדול: "שלא יתארח אצלו הרבה ויעני".

וברכתו - קללה היא. אבל גם המבורך לא יוצא נקי. עניין זה יובן בהמשך. ואכן, עם ישראל יצא נפגע מברכתו של בלעם שבסופו של דבר פעלה את פעולתה ונפלו מישראל עשרים וארבעה אלף. נשוב ונקרא את מדרש במדבר רבה לעיל בו פתחנו, בעיקר את הסיפא.

¹⁴ כל דבר שנאמר בפני שלושה אין בו משום לשון הרע, משום שלכל חבר יש חבר ולחבר של החבר יש חבר. רש"י מסביר שמדובר באמירה של משהו ("הבעלים" של הדבר) בפני שלושה. מי משלושת הנוכחים שמפיץ מידע זה הלאה (אינו שומר סוד), איננו בגדר מספר לשון הרע, משום שנאמרה בפני שלושה וסופה להתפרסם ולהתגלות ברבים בכל מקרה (ויש לעיין מה הדין בפייסבוק).

¹⁵ ראה רש"י על אתר שם שמדגיש שה"ל"ר הוא על החבר, על הריע שאותו מברכים ובשבחו מגזימים: "קללה תחשב לו - אותה ברכה קללה היא לו לחבירו". כפי שמובן בהמשך ומכל הדוגמאות שנביא וכפי שכבר הערנו בהערה 13 לעיל.

¹⁶ מי שהתארח אצל משהו וטרחו לפניו כלאות ולמחרת הוא יושב בשוק ומשבח בקול את בעל הבית אצלו התארח ושומעים האנשים ובאים ואונסים אותו. רש"י מבאר שם שאונסים אותו אין זה בהכרח שגוזלים אותו בכח וגונבים את ממונו, אלא אפשר גם שאונסים הוא מתאכסנים, היינו, שבעקבות דברי השבח עטים עליו האורחים והעניים "עד שמכלים את ממונו". ראה גמרא בבא מציעא כג ע"ב ש"אושפיזא" הוא אחד משלושה דברים שחכמים היו משנים, היינו לא אומרים את האמת. ולנו זכור גם הביטוי: הרואה שמתקבל יפה יוקיר רגליו, היינו שלא לחזור ולבקר לעתים תכופות מדי ולא לפרש את "אתם תמיד מוזמנים" באופן מילולי. ואינו זוכרים את מקור ביטוי זה וכל המחכימו, יבורך.

¹⁷ רש"י שם: "שכשהוא מספר בטובתו יותר מדאי, הוא עצמו אומר: חוץ ממדה רעה זו שבו. או אחרים שומעין שזה משבחו ואומרים הלא מדת כן וכך ביד".

¹⁸ רב ספרא בא לבקר את רב דימי אחיו החולה. אומר לו רב דימי שכל מה שחכמים ציוו הוא קיים. שאל אותו: כלום קיימת גם את האמרה לא לספר בטובתו של חברך? וכי מעולם לא שבחת מי מחבריך? עונה לו רב דימי שאמרה זו של חכמים: "אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי גנותו" (לא שמע אותה). ואילו ידע היה מקיים גם אותה. עוד בנושא זה, ראה גמרא בבא בתרא קסד ע"ב בספור על רבי שמעון בנו של רבי שפעם אחת כשהובא לפניו גט מקושר שחסר בו התאריך ואביו (רבי) הביט בו בעין רעה, אמר שיהודה החייט כתבו. ועל זה ענה לו אביו: כלך לך מלשון הרע הזה. ופעם אחרת היה יושב ר' שמעון לפני רבי אביו והיה קורא פרשיות בספר תהילים מהודר. וכשאביו שיבח את הספר, שוב אמר בנו: לא אני כתבתי אותו. יהודה החייט כתבו. וגם על זה ענה לו אביו: כלך מלשון הרע הזה. כל זאת בשל הכלל של רב ספרא: "לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו". ורשב"ם שם: "בא לידי רעתו - לידי גנותו מתוך שמרבין בשבחו מזכירין שם גנות שבו".

¹⁹ הראשונים עימתו דברים אלה מול מה שהבאנו לעיל שאין לשבח את בעל הבית. ראה למשל תוספות בבא מציעא כג ע"ב (על הגמרא שהבאנו בהערה 16): "באושפיזא - אם שאלוהו אם קבלוהו בסבר פנים יפות יאמר לא כדפירש רש"י דאמרינן בערכין (דף טז). מברך רעהו בקול גדול בבקר השכם בערב קללה תחשב לו. ואם תאמר והא אמרינן בברכות (דף נח). אורח טוב אומר כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי? ויש לומר דהתם מיירי בין בני אדם מהוגנים והכא בין בני אדם שאינם מהוגנים". ואחרים (תוספות הרא"ש) הבדילו בין אמירה בצנעה ובין אמירה בפומבי. וראה עוד בית הבחירה למאירי על אתר בגמרא ברכות: "אורח טוב ראוי לו לשבח אכסניא שלו ולספר בכבוד שעשה לו, אף ביתר ממה שלא כבדוהו. ומכל מקום, דווקא בצנעה ובמקום שאין מצד דבורו גרמא להרבות לו באכסניא ולגרורם לו הוצאה. ואם עשה כן, עליו הכתוב אומר: מברך רעהו בקול גדול וכו' כמו שביארנו בקצת מקומות".

²⁰ היינו קול הפעמונים שבמעיל הכהן הגדול מכפרים על קול לשון הרע. ואילו בגמרא יומא מד ע"א: "תנא דבי רבי ישמעאל: על מה קטורת מכפרת - על לשון הרע, יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי". השוואה זו מביא בעל תורה תמימה בפירושו בשמות כט הערה ח וכן במדבר פרק יז הערה ח. לשון הרע יכול להיות בחשאי ויכול להיות בקול ושניהם צריכים כפרה ותיקון: חשאי מול חשאי - הקטורת, וקול מול קול - קול צלילי הפעמונים שהיו על מעיל הכהן הגדול. שנזכה לעולם לברך את חברינו וידידנו ולשבח מעשיהם הטובים עמנו בשקט ובצנעה ולא בקול רם, ולא לספר בגנותם לא בחשאי ולא בקול, לא בצנעה ובוודאי לא בפומבי.